

İspanya Komünist Partisi'nde Bölünme

Çeviren TARIK GÜNERSEL

İspanya Komünist Partisi (PCE), Sovyetlerin Çekoslovakya'ya askerî müdahalesini ve Husak'ın «normalleşme»sini suçlamakta en ileri giden komünist partiler arasındaydı. Bu hem SBKP ile ilişkilerin ciddi olarak bozulmasına, hem de parti içinde 1931 - 32'den bu yana en vahim krizin alevlenmesine yol açtı. O tarihte Jose Bullejos öncülüğünde bir grup Moskova'nın direktiflerine direnmeye çalışmış ve fazla olaya meydan verilmeksizin yerlerine başkaları geçirilmişti. Bugün genel sekreter Santiago Carillo'nun temsil ettiği eğilim parti mekanizmasını henüz denetimi altında tutmakta, ancak Enrique Lister, Eduardo Garcia ve Agustin Gomez' tarafından yönetilen bir grup, Kremlin'e koşulsuz bağlılık bayrağına sahip çıkıp Carillo'ya karşı açık bir mücadele sürdürerek, onu anti-Sovyetizm, milliyetçilik, revizyonizm, ve diktatörce yöntemler kullanmakla suçlamaktadır. Sovyetler Birliği'nden teşvik ve yardım gören bu grup, partinin önemli bir bölümünü yanı sıra sürüklemiş, ama başlıca hedefini gerçekleştirememiştir: Carillo ve yandaşlarını yönetimden düşürmek. Bu nedenle şimdi partiyi bölmeyi, Dolores Ibaruri'nin başkanlığında ve Santiago Carillo'nun yönetimindeki partiye muhalefet eden «sahici» (otantik) bir Komünist parti kurmayı amaçlamaktadır.

Bu makalede, İSKP'deki bu bunalımın gelişmesini ve Komünist hareketin içinden geçmekte olduğu genel bunalımın bağlamında sahip olduğu anlam ve önemi analiz etmek istiyoruz.

KOŞULSUZ İTAATTEN BAŞKALDIRIŞA

1968'de, Sovyet yönetiminin Çek sorununa yaklaşımına İSKP'nin karşı çıkmasını kimi yorumcular şaşkınlıkla karşıladı. İSKP o za-

mana kadar Moskova'ya sorusuz bağlılığıyla bilinirdi.

Yirminci Kongre'nin sarsıntısı İSKP'nin tavrında temelli bir değişikliğe yol açmıştı. Parti, Stalinist dönemi «kişi putlaştırması» olarak formüle eden mitolojik açıklamayı kabul etmiş, Kruşçev'in çizgisini sosyalist demokrasiye ve komünizmin uluslararası zaferine giden güvenli bir yol olarak görmüştü. İSKP, Kruşçev'in düşmesinden sonra marjinal sorunlarda birtakım bağımsız davranış örnekleri ortaya koymakla birlikte Sovyet Partisine boyun eğmeye devam etti. Bu yüzden Çin - Sovyet çatışması boyunca Çin Partisine karşı son derece düşmanca bir tavır aldı ve kültür devrimini acı bir dille yerd. İSKP yayınları Mao'nun politikasının Sovyetler Birliği ile ABD arasında savaş çıkarmaya yönelik kışkırtıcı bir nitelik taşıdığını ileri sürüyordu:

«İki dev arasındaki savaşın müthiş yıkıntıları arasından, kılına zarar gelmemiş, kaadir-i mutlak Çin yükselecek, Mao'nun önderliğinde dünyanın kaderini belirleyerek yirminci yüzyılın ortasında Cengiz Han'ın emellerini gerçekleştirecek. Umulan budur.»²

Yine de, ne olursa olsun, İSKP Kruşçev'in düşmesinden sonra temeldeki «pro - Sovyet» konumunu küçük sorunlardaki bağımsız davranışlarıyla birleştirmesini bildi. «Putlaştırma» eleştirisinden Stalinist sistem'in eleştirisine geçmeyi deneyen kimi yöneticilerle karşı karşıya kalan Carillo, Kruşçev'in politikasını ve kişisel karakteristiklerini Stalinist yöntemlere her türlü gerl dönüşe karşı kesin bir garanti olarak ileri sürdü.³ Bu yüzden Kruşçev'in beklenmedik şekilde gözden düşmesi, İSKP önderinin SSCB'deki rejimin niteliği ve

perspektifleri üzerine analizinin güvenilirliği üzerinde soğuk bir rüzgâr estirdi. Carillo'nun 1965 - 67 dönemi yazıları SBKP'nin yeni yönetici takımını heyecanla karşılamaktan uzak olduğunu belli eder niteliktedir.

1966'da, Sovyet makamlarının Sinyavski ve Daniel olayındaki tutumunun hoşnutsuzlukla karşılandığını kamuoyuna açıklayan, FKP'de olduğu gibi partinin entelektüel bir sözcüsü değil, İSKP genel sekreterinin kendisiydi.⁴ Derken 1967'nin sonlarında «Ardatovski olayı» patlak verdi. **İzvestia, Novosti** ajansının politika yorumcusu V. Ardatovski'nin İspanya üzerine bir makalesini yayımladı. İSKP yönetimi, makalenin İSKP'nin İspanya'da monarşinin restorasyonunu destekler göstererek parti politikasını çarpıttığını ileri sürdü ve **Mundo Obrero**'daki bir başmakalede **İzvestia**'nın makalesini «sorumsuz» olarak niteledi. **İzvestia**'nın Sovyet hükümetinin resmî yayını olduğuna işaret ederek Ardatovski makalesini İSKP'nin politikasına bir «müdahale» olarak yorumlamanın mümkün olduğunu belirtti. Başmakale, «Biz kendi politikamızı kendimiz çizeriz» diyerek son buluyordu. Birkaç gün sonra **İzvestia** bir düzeltme notu yayımladı. **Mundo Obrero**'nun haklılığı böylece kabul edilmiş oluyordu. **Mundo Obrero**'nun bunu izleyen sayısındaki başmakale, olayın «doyurucu ve köklü bir şekilde» sonuçlandığını ve bunun İSKP ile SBKP arasındaki «büyük dostluğu» güçlendirdiğini bildirdi.

«Bu olay uluslararası komünist ve işçi hareketinde varolan yeni tip ilişkinin bir kez daha sergilenmesine hizmet etmiştir; yüce SBKP'nin öbür partilerin —bu somut durumda İSKP'nin— konumlarına saygısı ve tüm partilerin gerçek eşitliği ve bağımsızlığı. Bunun altını çizmekten memnurluk duyuyoruz.»⁵

Yedi ay sonra Sovyet tankları Prag'ı işgal etti ve Çek komünist önderlerini hapse attı. Kremlin hiyerarkları (Stalin döneminde başlatılan ve dünya devrimci hareketinin önde gelen çıkarlarına —arasıra bunlarla çakışsa bile— aslında yabancı olan büyük güç stratejisinin konjonktüre göre değişen taktiklerle devamından başka bir şey olmayan yerde) köklü değişiklikler gördüğünde ısrar eden İspanyol parti sekreterini —ve öbür Batılı komünist

önderleri— bir kez daha aptal durumuna düşürmüştü.

İTTİFAKLAR POLİTİKASI

İSKP'nin anti-Franko politikası, 1967'de **İzvestia**'nın iddia ettiğinin ya da olmasını diletiğinin tersine, bugün de çok «açık» değildir. Ama belirsiz de değildir. Kısa vadeli temel hedefi, siyasal özgürlüklerin barışçıl yöntemlerle kazanılmasıdır. Uzun vadeli perspektifi, demokratik - parlamenter legaliteyi mücadele alanı olarak seçerek yine barışçıl yoldan, FKP'nin «ileri demokrasi»si gibi bir şey olan «ekonomik ve siyasal demokrasi»ye doğru ilerlemedir⁶; o noktadan sonra, sosyalist legaliteye saygı gösteren bir «burjuva muhalefeti» de barındıran çoğulcu bir sosyalizme doğru tedricî bir geçiş olacaktır. Parti, sosyalizme giden bu gülbahçeli yolu yürümenin sadece kendisine bağlı olmadığını, aynı zamanda hesaptaki müttefiklerinin onayına ve muhtemel düşmanlarının da silaha başvurmasına bağlı olduğu uyarısını da yapıyor elbette. İSKP yönetimi bu yaklaşım doğrultusunda siyasal özgürlüklerin yeniden kazanılması için «emek ve kültür güçlerinden» bu asgari hedef için bir araya getirilebilecek tüm kesimlere kadar uzanan çok geniş bir ittifaklar sistemi kurmaya gayret etmektedir. Carillo'ya göre bu asgari ve yakın hedef üzerinde fikir birliği, ordunun, kilise hiyerarşisinin ve «evrimci» olarak nitelenen büyük burjuvazinin belirleyici çekirdeklerini de kucaklayabilir ve kucaklamalıdır. İSKP önderi 1967 Mayıs'ında şöyle diyordu:

«Bu durumda evrimci öğeler dahil tüm muhalefetin bir konferans masasında toplanarak İspanya'daki siyasal soruna iç savaşı bir çözüm araması ivedi bir zorunluktur.»⁷

Herkesi kucaklayan böyle bir yaklaşım bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da şiddetli sınıf çelişkilerinin katı gerçeğine toslayacaktır. «Evrimsiler» Franko rejiminin belli bir «evrim»i için gerçekten de düzenler peşindedir, ama ancak yeni durumun sınıf egemenliklerini devrim tehlikesine karşı şimdiki Franko sisteminden daha etkili şekilde koruyacağı ölçüde. Şüphesiz, egemen gruplar arasındaki çekişmeler işçilerin ve demokratik

güçlerin hareketini nesnel olarak kolaylaştırabilir. Ama işçi sınıfı ile demokratik muhalefet ordunun, kilisenin ve büyük burjuvazinin «liberal» temsilcilerine siyasal sistemdeki değişimin kritik anında kitlelerin devrimci güdülleri konusunda da yardımcı olacağına dair doyurucu garantiler vermeden böyle bir birliğe ulaşılabileceğini ummak bir yanılsamadır. Nitekim sosyalizm için mücadele etmeyi gerçekten isteyen en bilinçli işçiler, sol - kanat aydınlar ve öğrenciler gittikçe artan sayıda İSKP'nin strateji ve taktiklerini oportünist ve reformist sayarak reddetmektedir.

İSKP'nin Franko rejimine karşı güttüğü politikaların ayrıntılı bir analizi bu makalenin konusu değil.⁸ Onlara sadece İSKP'nin Çek krizi konusundaki ve SBKP ve partinin «pro-Sovyet» fraksiyonu ile arasındaki çatışmanın gelişme sürecindeki konumunu çizen parti yönetiminin motivasyonlarını ortaya koymak bakımından değiniyoruz. Yönetim, Doğu Avrupa'daki Stalinizmin geniş ittifaklar taktiğine koyduğu engelle içerliyordu. Devrimci Marksist eğilimler bu ülkelerde yürürlükte olan durumu gerçek proleter demokrasisinin —ve bu yüzden de gerçek sosyalizmin— yokluğu açısından eleştirirken, sosyalist —reformist ya da demokratik— burjuva gruplar —ve tabii «evrimciler»— sadece biçimsel özgürlüklerin varolmamasıyla ilgilenmektedirler. Sovyet öğretisini ve pratiğini savunmayı ve Moskova'nın politikasına boyun eğmeyi sürdürdükçe —diyor bu gruplar— İSKP'nin vaatlerine ve girişimlerine nasıl güvenebiliriz? Sovyetler Birliği'nde ve Halk Demokrasilerinde olduğu gibi uygun bir konjonktürden yararlanmaya çağına ve diktatörlüğünü kurup bizi politika haritasından silmeyeceğine dair ne gibi garantilerimiz olabilir?

PARTİ MÜTTEFİKLERİ İKNAYA ÇALIŞILYOR

Novotny'nin düşüşünden kısa bir süre önce, Santiago Carillo **Günümüz Sorunlarına Yeni Bir Bakış** başlıklı kitabının hatırı sayılır bir bölümünü reformist muhalefetin bu endişelerini gidermeye ayırdı. Şöyle diyordu:

Biz Komünistler demokrasi için savaştığımızı açıklamış bulunuyoruz; devrimi ve sosyalizmi barışçıl yoldan gerçekleştirmek istiyoruz; ülkemiz koşullarında, ka-

pitalizmden, sosyalizme geçiş dönemini siyasal özgürlükleri tanıyan çok - partili bir demokratik devlet olarak düşünüyoruz. Düşmanlarımız hemen şunu söylüyor: «Evet, böyle söylüyorsunuz, ama bu sizin öğretiniz değil. Sizin öğretiniz proletarya diktatörlüğü, yani tek parti, sizin gibi düşünmeyenlerin baskı altında tutulması. Doğu ülkelerinin deneyi ortada. Komünizmin kazandığı yerde özgürlük yok olur.» Dürüstsek, bu iddiaların düşmanımız olmayan, müttefikimiz olabilecek olan ve netlik isteyen kişileri de etkilediğini kabul etmeliyiz. Cevabımız her zaman ikna edici olmuyor.

Bunu izleyen kısımda genel sekreter partinin bu kusurunu onarmaya çalışıyor, kitabın epey sayfasını komünistlerin niçin uzun süre «proletarya diktatörlüğünün özü ile onun Rusya'da aldığı biçimleri» birbirine karıştırdıklarını açıklamaya ayırdıktan sonra Lenin'e bol bol atıfta bulunarak şu sonuca varıyordu:

Marksist - Leninist öğretide çok - partililik ve siyasal özgürlükler, sosyalist devrimle proletarya diktatörlüğünün çatısı altında seçimlere katılan bir burjuva muhalefetin bile varlığı sadece dışlanmamakla kalmıyor, üstelik öngörülüyor. Sahip olduğumuz sosyalist perspektifin Marksist - Leninist teorik temeli budur. Bununla yüzyüze gelen düşmanlarımız şöyle tartışıyor: «İyi, SSCB örneğinin özgül yanını kabul ediyoruz, ama o zaman Doğu Avrupa'daki Halk Demokrasilerinde niçin tek parti sisteminin benimsendiği nasıl açıklanabilir? Prag darbesi nasıl açıklanabilir?

Santiago Carillo bu sorunun da yeterince açıklığa kavuşturulmamış olduğu düşüncesindedir. **Yeni Bir Bakış**, öz olarak, Avrupa Halk Demokrasilerindeki garip evrimin temelinde soğuk savaşa bağlı olduğunu söyleyerek bu açıklığı sağlamaya çalışıyor:

Halk demokrasilerinde bundan önce varolan politik dengeyi kıran, kesinlikle emperyalizmle burjuva partilerin sağ - kanat dilimlerinin tavrıdır. Bu yüzden, burjuva grupların siyasal özgürlüklerinde herhangi bir kısıtlama olmaksızın da-

ha uzun sürebilecek olan geçiş —Rus devriminde uygulananlarla kıyas kabul etmeyecek ölçüde de olsa— birtakım kısıtlamalarla hızlandırıldı.

Nihayet Carillo «sosyalist sistem sağ-lamlaştırıldıktan ve kişi putlaştırması sapması aşıldıktan sonra Sovyetler Birliği'nde özgürlük alanında önceleri varolan kısıtlamaların ortadan kalkmakta olduğuna bizi ikna etmeye çalışıyor. Yazarın şansına, kitapta, siyasal özgürlüğün bugün SSCB'de aldığı biçimleri, —(örneğin) Sovyetlerin ve kitle örgütlerinin rolünün yükselmesini, tüm önemli kararların geniş yığınlarca tartışılmasını, kamu işlerinde çalışacak her adayın aday listesi resmîleşmeden önce aşağıdan/tabandan seçilmesini— ayrıntılamak için yeterince yer yoktu.

İşte bu sözler ve aynı üslûpta öbür garip kaçak iddialarla Carillo, anti - Franko muhalefet içinde yer alan kararsız müttefiklerini sosyalist ülkelerde demokratikleşmenin neşeyle yol almakta olduğuna ikna etmeye çalışıyor. Eğer önceleri böyle olmuyor idiyse bu emperyalizm ile burjuva partilerin sağ - kanatlarının yıkıcı müdahalesi yüzündendi. Bu güçler bundan böyle bu tür uğursuz yöntemlerden —somut olarak İspanya'da— kaçınırlarsa, sosyalizme giden barışçıl demokratik - parlamenter yol —burjuva muhalefeti ve her şeyiyle— mükemmelen mümkün olurdu.

Kısaca, Çekoslovak krizinin arifesinde İSKP genel sekreteri, anti - Franko muhalefesindeki liberal ve demokratik grupları İSKP'nin gerçekten ulusal ve bağımsız bir parti olarak özgürlükle bağdaşan bir sosyalizmin —ve sosyalizme geçişin— içten savaşçısı olduğuna ikna etmeye kendini adanmıştı. Bu çaba anlaşılabilir bir şeydir, çünkü otuz yıllık totaliter diktatörlükten sonra özgürlük isteği —her birinin bu büyük kelimeye yüklediği sınıf çıkarları ve politik hedefler ne olursa olsun— politik düşünen ve bugünkü rejimi reddeden tüm İspanyolların ortak paydasıdır. Diktatörce niyetlerinden kuşku duyulan bir partinin İspanyol muhalefesinde herhangi bir rol oynayabilmesi mümkün değildir. Burjuva demokrasisi ya da sosyalist demokrasi yanlısı olduğunu ilan edebilir, ama her iki halde de «demokratizm»ini güvenilir kılmak zorundadır. Carillo'nun stratejik ve taktik şeması bizi şu

ikileme karşı karşıya bırakıyor: Ya sosyalist demokrasi için gerçek bir mücadele, yani sahici bir sosyalist devrim yolunu seçmek, ya da emperyalizmin kaçınılmaz müdahalesini ve İspanyol proletaryasının geçmişteki devrimci savaşlarının sert deneylerle eğittiği egemen sınıfların kaçınılmaz eylemini gözden kaçırın yanılmalı yola sapmak. Bu ise, geleneksel reformist yanılmalıların, 1930'ların ve savaş -sonrası dönemi Halk Cephesi neo - reformizminin yeniden ortaya çıkışı demektir.

ÇEK MODELİ

Yukardakilerin ışığında, İSKP yönetiminin Çekoslovakya Komünist Partisi tarafından Ocak 1968'de tutulan yolu kararsız müttefiklerini sosyalizmin özgürlükle bağdaşmaz olmadığı yolunda nihayet ortaya koyabileceği somut, apaçık bir kanıt olarak göstermesi anlaşılır bir şeydir. Eğer Moskova deneye saygı gösterse, işlerin orada da aynı doğrultuda gelişebileceği ispat edilebilirdi. İSKP Yürütme Kurulu'nda bir üyenin 1968 Mayıs'ında açıkladığı gibi, İspanyol Partisinin Çek gelişmelerini destekleme sebeplerinden biri şuydu :

Çekoslovakya Komünist Partisi bizim somut koşullarımızın ve deneylerimizin gerektirdiği biçimsel farklılıklara karşın İspanya'da gerçekleşmesini gerekli gördüğümüz tiple büyük benzerlik gösteren sosyalist bir toplumdaki demokratikleşmeyi yetkinleştirmek için çabalamaktadır. Bu yüzden, bu deneyin başarısı ve sağlanmaması yalnızca sosyalist sistemi güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda bizim kendi faaliyetimize yardımcı, ek bir öge de olacaktır.¹⁰

1968'in Prag ve Paris «İlk baharı», İSKP genel sekreterinde eleştirel ve bağımsız bir tavır harekete geçirdi. Carillo o yılın Haziran'ında, Sovyet önderlerinin tasarlanan uluslararası konferansı Çin Komünist Partisini suçlamak için kullanma niyetine komünist harekette muhalefet edenlerden yana kararlılıkla tavır aldı. Konferansta «kapsamlı, serbest ve verimli bir fikir alış - veriş» olması gerektiğini ilan etti. «Marksizm - Leninizm bir 'kılavuzdur', hazır cevapları olan bir yöntemellik değil» dedi. «Açık ve araştırıcı bir tavır» için

çağrıda bulundu ve hattâ devekuşunu taklit etmekten vazgeçmeye karar verdi: «Başımızı kuma gömerek sosyalizmin gerçekleştiği ülkelerde sorunların, çelişkilerin ve görüş ayrılıklarının kalmadığını ileri süremeyiz.» «Kapitalist ülkelerdeki biz komünistler tartışmalarında sosyalist ülke komünistlerinden ne isteyebiliriz? (...) Demokratikleştirme, bürokratik denetim yöntemlerini yenme ve küçük olduğu kadar, büyük güçlerin de ulusal darkafallılığı aşması.» Carillo, Fransız Mayıs'ıyla ilgili olarak kendisini Fransız Komünist Partisi'nin «goşistlere» ve «gençlik ayaklanmasına» karşı olan tutumundan farklı bir yere koymaya çalışıyordu. «Çocukluk aşırılığını» eleştirirken, «solculuğa» kazanılmış olan gençliği anlamak ve cezbetmek için çaba harcanması gereği üstünde ısrarla durdu. Gayri resmî görüşmelerde, İSKP yönetici çevreleri FKP'nin «tutuculuğunu» ve olaylara «atılım» vermedeki başarısızlığını eleştirdi. Ancak tüm bu eleştiriler, SBKP politikasının, özellikle «barış içinde bir arada yaşama» politikasının bütünsel aklanması platformunda yapıyordu. Carillo bu politikanın «dünya ölçüsündeki statükoyu koruma kaygısından» kaynaklandığını söyleyenlerle polemige girdi. Sovyet yöneticilerinin başka ülkelerin içişlerine karıştığını reddediyor, Vietnam ile Arap ülkelerini örnek göstererek şu sonuca varıyordu: «Sovyetler Birliği ve SBKP, savaşan halklara adaletli bir biçimde —mücadelenin ulusal karakterini etkilemeden ve başka ülkelerin içişlerine karışmadan— yardım politikası anlayışına sahip olagelmıştır.»¹¹

Bütün bunlar Prag işgalinden iki ay önce oluyordu! Bununla birlikte, İSKP önderleri —Mundo Obrero'daki açıklamalarına göre— Prag hazırlığını Temmuz'da bilmekteydiler. Müdahaleye karşı olduklarını Komünist partiler ve uluslararası işçi hareketi önünde açıkça ilan ederek önleyici tavır alabilirlerdi. Aynı şeyi Fransız ve İtalyan Komünist önderleri de yapabilirlerdi. Bu, önlerinde duran biricik etkili alternatifti. Bu alternatifini seçmemekle operasyonu kolaylaştırdılar ve sanayileşmiş bir ülkedeki ilk sahici sosyalist devrim imkânını bünyesinde barındıran —işçi konseyleri sisteminin oluşması, işçilerin üretim araçlarının mülkiyetine gerçekten sahip olmaları ve ülkenin politik önderliğini kazanmaları biç-

mindeki— bir süreci ezmenin tarihi sorumluluğundan pay üstlenmiş oldular.

SBKP İLE ÇATIŞMA

İşgal sırasında Dolores Ibarruri ile Santiago Carillo Moskova'daydılar. 22 Ağustos'ta Suslov ve SBKP'nin öbür ileri gelenleri ile bir görüşme yaptılar. Onları (Çek olayı karşısında) takınılan tavırda düşülen «yanılgı», müdahalenin tüm komünist hareket açısından doğuracağı vahim sonuçlar ve somut olarak da İspanya'daki demokrasi güçleri üstünde yapacağı yıkıcı etkiler konusunda ikna etmeye çalıştılar. Ama kendilerini bir taş duvarla karşı karşıya buldular. Suslov Pravda'daki makaleyi okumakla yetindi; ama her iki İspanyol Komünist önderin kararlılığı, onu son hesaplaşmada İSKP'nin «küçük bir parti» olduğu ve onayının Sovyet Devletinin yüksek çıkarlarından daha önemli olamayacağı yargısını belirtmek durumunda bıraktı.

İSKP yönetimi derhal Özgür İspanya Radyosu aracılığıyla müdahaleye karşı tavır aldı. Yürütme Kurulu 28 Ağustos'da aynı doğrultuda bir bildiri yayımladı. Buna ek olarak, Mundo Obrero'daki bir başmakalede şu yorum yer aldı:

Düşmanlarımızın ileri sürebileceği hipotezin tersine, Partimiz İspanya'daki Emek ve Kültür güçleri ile ittifak halinde iktidara geldiğinde, hangisi olursa olsun eğer başka bir sosyalist iktidar —bırakın topraklarımıza askerî müdahaleyi— bize politikasını dikte etmeye kalksa en enerjik direncimizle karşılaşır.¹²

Birkaç hafta sonra Merkez Kurulu toplandı, Yürütme Kurulu'nun bildirisini onayladı ve bu tavrın alınmasındaki sebeplerin tüm partiye anlatılmasına karar verdi. Eduardo Garcia, Agustin Gomez ve Merkez Kurulu'nun üç üyesi daha bu tutumun aleyhinde oy kullandılar. (Enrique Lister o sıralarda ve 1969 yazına kadar çoğunluk yanında yer aldı). Parti - içi mücadele başlamıştı. Ancak gelişmesini incelemeyen önce, İSKP yönetiminin benimsemek üzere olduğu konumun başlıca özelliklerini anahatlarıyla vereceğiz. Parti tarihinde daha önce benzerine raslanmayan şu olgudan başlamalıyız: SBKP ile karşı karşıya geliş, «ilkeler» üzerine bir sorun oluyor, Krem-

lin'in prestijini ve iç ve dış politikasının temel özelliklerini derinden etkiliyordu.

1968 güzünde, Santiago Carillo'nun «Mas Problemas Actuales del Socialismo» başlıklı bir makalesi yayımlandı.¹⁴

Dürüst davranırsak, kampımızın şimdiki durumunun bu alanda özellikle parlak olmadığını kabul etmek zorunda kalacağız. Soğuk savaş, sosyalist devletlerle emperyalist devletler arasındaki gerginliği yumuşatmayı başardık... Ama öbür yandan, bir çeşit soğuk savaş, güçlü bir gerilim, bizim kendi kampımızda, sosyalist ülkeler arasında var. Söylemesi üzücü ama, on dört sosyalist devlet var. Olmasına karşın, **sosyalist topluluk** denildiğinde kastedilen bu on dört devlet değil, sadece beşidir. Sanki **sosyalist topluluk** sürekli çeken eski bir çorap! Görünen o ki, kimi sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiler bunlarla emperyalist ülkeler arasındaki ilişkilerden daha büyük gerilim taşıyor... Bugün sosyalist kampta ve uluslararası Komünist harekette açıkça görülen ve 1968 Ağustos'undan bu yana keskinleşen bölünmenin ürktüğü, bunaldığı ve bu gidişin nereye olduğunu soran Komünist Parti üyelerinin sayısı az değildir. Şimdiki bölünmenin sosyalist ülkeler arasında silâhlı bir çatışmaya dönüşebileceği fikri işte bu, birçok yoldaşı geceleri uykusuz bırakıyor...

Carillo bu durumun tüm sorumluluğunu devlet iktidarını elinde tutan Komünist Partilere yüklüyor:

Bugün sosyalist kampı ve dünya işçi ve Komünist hareketini bölen tüm sorunların kökeninin, ülkelerinde iktidarda olan partilerin tavır ve eğilimlerinde yattığını söylerken yanılmadığıma inanıyorum.

Ve şunu merak ediyordu:

Devlet çıkarları, devletin gerekçeleri acaba hangi noktaya kadar bu tavır ve eğilimleri belirlemiş ya da en azından etkilemiştir?.. Uzun süre sosyalizm içindeki nesnel çelişkiler ve özellikle sosyalist devletler arasındaki çelişkilere gözlerimizi kapadık... Unutmamalıyız ki devletler varoldukça **devlet çıkarları** ve dev-

letin gerekçeleri de varolacaktır. **Devlet çıkarları** ve **devletin gerekçeleri**'nden doğan nesnel çelişkiler sosyalist kamp içinde çok ve çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu bir gerçek olarak kabul edilmeli.

Carillo'ya göre, kapitalist dünyaya kuşatılmış tek bir sosyalist Devlet ve bu yüzden tek bir «Devlet gerekçesi» varken kapitalist ülkelerdeki Komünistler için «işler basitti»: «O durumda, Sovyetler Birliği Devletinin çıkarları ve gerekçeleri dünya proletaryasının çıkarıyla içiçeydi... Sovyetler Birliği'nin ve onun her kararının kayıtsız şartsız desteklenmesi temel bir gerekliliktir.» Ama bir sosyalist Devlet yerine on dört tane oldu mu işler karışır. Artık on dört **devletin çıkarları** vardır ve bunlar nesnel çelişkilerle bölünmüştürler. Üstelik bu çelişkiler şu ya da bu Devletin önderlerinin «öznel» ya da «yanlış» ele alışı yüzünden kötüleşebilir de. Biz o zaman bu on dört «devletin gerekçeleri» içinden hangisininkini daha önemli tutmalıyız? Bu tür bir seçme ile karşı karşıya kalan Komünistlerin payına ne büyük güçlükler düşmüş olur! Ve İSKP genel sekreteri düşünüp taşınyordu:

Devrimi başarmamış biz Komünist Partiler şu ya da bu sosyalist Devlet'in politikasının kayıtsız şartsız ve tümüyle yanında olduğumuzu ilan edebilir miyiz? Bilmediğimiz, uğraşmak durumunda olmadığımız ve büyük ölçüde anlama alanımız dışında olan sorunlar hakkında kayıtsız şartsız bir tavır alabilir miyiz? Bazı sosyalist ülkelerin gazetelerinde Çekoslovakya'ya müdahalede **Devletin gerekçelerinin** rol oynadığını okuduğumuzda kendimizi bu Devletin gerekçesi ile özdeşleyebilir miyiz?

«BİR ARADA YAŞAMA» VE SINIF MÜCADELESİ

Carillo'nun «Sosyalist Devletler»in davranışındaki temel itici güçlerden biri olarak Devlet «gerekçeleri»ni keşfetmesi, «bir arada yaşama» politikası konusunda da gözünü —hiç değilse yarı yarıya— açmasını sağladı:

Bazı yerlerde yanlış bir «bir arada yaşama» anlayışının ortaya çıktığına dikkat

etmelidir; uluslararası düzeydeki bir arada yaşama, sınıf mücadelesini sulandırmak ve bir çeşit pragmatik reformizmi getirmek için gerekçe olarak yorumlanmaktadır. Yanılgı, mümkün barışçıl yolların mekanik bir şekilde yüceltilmesi ve yanlış ifadesindedir... Öte yandan, barış içinde bir arada yaşamın asla dünyadaki toplumsal statükoya saygı anlamına gelmediği yolundaki anlayışımızı belirtmeliyiz. Çekoslovakya olayıyla ilgili olarak bir gazeteden okuduğumuz ya da bir yoldaşın ağzından duyduğumuz «barışın korunması için bugünkü **statükoya** saygı göstermek gerektiği» fikri Devlet gerekçelerini ele almanın belli bir biçimini yansıtır olabilir, ama sınıfsal yaklaşımla uzaktan yakından bir ilgisi yoktur ve bu anlayışı reddediyoruz. Etki alanları fikrini kabul etmiyor, kesinlikle reddediyoruz. Kapitalizmin egemen olduğu alanda çalıştığımız ve kapitalist egemenliği yıkmak istediğimiz için her türlü etki alanı paylaşımına karşı çıkıyor, her halkın, —öbür imkânlar kapandığı takdirde silâhlı devrimci mücadele de dahil bütün yöntemleri kullanarak— kendi kaderini belirleme hakkını savunuyoruz.

Carillo Komünist hareketin stratejik perspektifi eğer atom savaşından dünya devriminin zaferi ise, bunun «sınıf mücadelesinin ve ulusal baskıya karşı mücadelenin ön safalarını kapitalizmin egemen olduğu ülkelerin oluşturduğu» anlamına geldiğini ileri sürüyordu. Şu halde bu ülkelerdeki «sınıf mücadelesini ve ulusal kurtuluş mücadelesini geliştirip keskinleştirmek» gerekliydi. Bu yüzden, «bugün devlet iktidarına, orduya ya da devlet aygıtına sahip olmayan, ama iktidarı almak için mücadele eden öncü partilerin önemi küçümsenemez veya görmezlikten gelinemez.»

Carillo'ya göre, «kendi aramızdaki işlerin ters gitmesinin» bir başka nedeni de «bir merkezin, ortak bir disiplinin gerekliliği» anlayışıydı:

Bir ya da birkaç merkezin varlığı, şu ya da bu şekilde bir uydu partiler fikrini örtük olarak içerir. Ve bugün, kendi ülkelerinde sosyalist devrim yapmayı ve böyle-

likle uluslararası görevini yerine getirmeyi ciddi olarak isteyen hiçbir Komünist Parti, uyduluk konumunu kabullenebilir.

İSKP genel sekreteri, aynı zamanda, «bütün sorunlarımız ve kampımızda çıkan bütün güçlüklerden emperyalizmi kabahatli tutarak hareketin yanılgılarını olduğundan az gösterme mantığını da eleştirdi. Geçmişte Komünist Partiler küçük birer grupken yanılgılarının sonuçları önemli değildi, ama şimdi:

Birçok parti kendi ülkesinde yönetime geçmişken, Komünistlerin yanılgıları müthiş boyutlara erişebilir ve temsil ettiğimiz erek açısından asla ihmal edilemeyecek bir tehlikeye dönüşebilir... Bir Partinin rolü ve ağırlığı arttıkça, yanılgıların sonuçları da daha derin ve kapsamlı olur, ve hiçbir Parti yanılgıya karşı aşıllı değildir.

Ve Carillo, hangi partiyi kastettiğinden kimsenin kuşkusu olmaması için şunu ekliyordu:

SBKP'nin 20. Kongresi bu açıdan unutulmaz bir dersti. Bu dersi kavrayıp, özümlemek bize çok şeye mal oldu, hâlâ da oluyor; o derece ki, bizi kuşatan kötülüklerin kaynağının o kongre olup olmadığını kendine soran yoldaşlar —istisna teşkil etmekle birlikte— var. Stalin'in, bizim için o güne kadar yarı-tanrı olan adamın, yanılgılarının ifşası tepemize inen gerçek bir felâketti. O döneme ilişkin her şeyin açıklığa kavuştuğu kanısında değilim. Stalin'in kusurları değil, nedenler açısından. Bütün bunların kökeni neydi? Bir kişinin putlaştırılması mı, yoksa Parti ve Devlet yönetimindeki demokrasiyi daraltan ve hattâ silip süpüren iktidar yöntemlerinin gereksiz yere sürdürülüp billûrlaşması mı?

Daha önce gördüğümüz gibi Carillo SSCB tek «Sosyalist Devlet»ken onun «Devlet gerekçeleri», «kararlarının her biri» dünya proletaryasının çıkarıyla kaynaşmıştı demişti. Fakat eğer proleter demokrasi ilga edilmişse, üretim araçları ve politik iktidar kimin elindeydi? O halde dünya proletaryasının çıkarlarının a priori olarak —hem de sadece dün-

ya proletaryasının değil, Komünist Enternasyon'al'in ve Sovyet Proletaryasının denetiminden kurtulmuş— bir «Devletin gerekçesi»ne ve «kararlarına» bağlı olduğu nasıl öne sürülebilir?

İSKP genel sekreterine göre, «20. Kongreden beri bir ilerleme olduğunu inkâr etmek yanlış olur. Ama huzursuzluk yaratan şeyler yine de var.» 1956 Macaristan krizinden (ki bu, Carillo'nun gözünde hâlâ karşı - devrimci bir patlamaydı) ve aynı yılki «Polonya olayları»ndan on iki yıl sonra, «benzer kökenli» Çekoslovak krizi başgösterdi:

Bu daha da tehdit edici: Böylesine uzun bir aradan sonra aynı yanlışların tekrarı ve nedenlere inilmeyerek sonuçlara karşı harekete geçilmesi... Aslında, hareket noktasına —20. Kongreye— geri dönmeli ve orada başlatılan süreci devam ettirmeliyiz.

Makale iktidardaki partilerin emperyalizme karşı «ön saflarda» dövüşen partilerin «bağımsızlığına» ve birliğine saygı göstermesini talep ederek son buluyordu.

Partimizin birliğine ve ülkemizin devrimci güçlerine karşı hiçbir girişime izin veremeyiz... Aynı şekilde, Marksizm- Leninizm'in doğru yorumunu şu ya da bu partinin tekelinde sayan eğilimi kabul edemeyiz... Soru bu terimlerle ortaya konduka, tartışma teorik ve politik olmaktan çıkar ve dogmatik bir hal alır; dinî uyumsuzluklar alanına, aforozların, lanetlemelerin ve mahkûmiyetlerin ürettiği bir alana geçeriz...

YENİ ÇİZGİ

Mas Problemas Actuales del Socialismo her ne kadar «sosyalizmin gelişmesi sürecinde görülen bu krizlerin nedenlerinin» analizi ni derinleştirmenin müjdecisi gibi görüldüyse de, İSKP önderliği kitabın basıldığı 1968 güzünden bu yana bu doğrultuda bir adım bile atmış değildir. Yürütme Kurulu ve Merkez Kurulu üyeleri, **Mundo Obrero** ve **Nuestra Bandera** yazarları bu metinde söylenenleri tekrarlamak ya da yorumlamakla yetindiler. Ve 'heterodoks' fikirler ileri sürme hakkına sahip biricik kişi olan Carillo da sadece kendini tek-

rar etti. Uluslararası Komünist Partiler konferansında «sosyalizmin sorunları» üstüne söyledikleri, 1968 güzündeki konumunun —SBKP şeflerini en çok rahatsız edecek köşeleri yutulup parlatılmış— bir yankısından öte bir şey değildi. Ama bu konum teorik analiz düzeyinde geliştirilmediyse bile anlamlı tavırlar ve kararlar halinde pratik politika alanına geçirildi. 1969 Şubat'ında **Mundo Obrero** Jan Paľach'ın intiharını ve bunun ülkedeki yankısını Çekoslovak gençliğinin ve genel olarak halkın duyduğu «umutsuzluğun» bir ifadesi olarak, «normalleşme iddiasının» anlamlı bir yanılaması olarak sundu. Kitlelerin güvenini kazanmış komünist önderlerin kovulması ya da etkisiz bırakılması halinde halkla işgal kuvvetleri arasında bir çarpışma imkânının ortadan kalkamayacağını ileri sürdü. Bundan kaçınmanın tek yolu, **Mundo Obrero**'ya göre, şuydu: «Çekoslovakya Komünist Partisi ile o ülke Sosyalist Devletinin organları bağımsızlıklarını kazanmalı, tüm yabancı müdahale ortadan kalkmalıdır. Gazeteler ve radyolar Çekoslovak elinde olmalıdır. Parti Kongresi toplantıya çağrılmalı, politikası tanımlanmalı ve yönetimi özgürce seçilmelidir.»

1969 Ekim'inde Yürütme Kurulu, yapılan plan ve anlaşmaları SBKP'nin 20. Kongresinde varılan sonuçlarla çelişir nitelikte bulunduğunu, bunları uluslararası Komünist hareketin suçladığı yöntemlere geri dönmekte olduğunu bir işaret olarak gördüğünü ve duyduğu hoşnutsuzluğu açıkladı.¹⁸

Bu bildirgenin bir yerinde **Mundo Obrero** sözkonusu yöntemlerin uygulanmakta olduğu Çek Komünist önderlerinin İSKP için «özellikle değerli olduklarını, çünkü bu kişilerin 33 yıl önce İspanyol topraklarında Faşizme karşı dövüşen Uluslararası Tugaylarda yer aldıklarını» belirtti.

Çin - Sovyet sınırındaki Usuri'de silâhli çatışma çıktığında İSKP yönetimi 1966 - 67'de Maoist yönetime yönelik acı yergiyle taban tabana karşı bir tutumla tarafsız kaldı:

Bir Komünist Parti'nin birçok deformasyonla da olsa yeniden kurulmakta olması olumlu bir harekettir. Çin Komünistleri o partiyi koruyacak ya da en azından içine girip çalışacaklardır. Çin'de başka bir Komünist Parti olamaz ve

bizler günün birinde onunla işbirliği yapmak zorunda olacağız.¹⁷

1970 başlarında İSKP ile SBKP arasında yeni bir sürtüşme nedeni ortaya çıktı: Doğu Avrupa ülkeleri ile Franko rejimi arasındaki ilişkilerin gelişmesi. Bu olay İspanyol basınının Garcia - Gomez grubunun İSKP'de alevlendirdiği yeni kriz üstüne yorumlarıyla başladı. Bu yorumlara göre İspanya ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkiler İSKP önderlerinin muhalefeti yüzünden gelişebileceği kadar gelişmemişti. Ama İSKP Doğu Avrupa hükümetlerine Çekoslovakya olayı nedeniyle karşı çıktığı andan itibaren, Doğu hükümetleri kendilerini İSKP'nin muhalefetiyle sınırlı hissetmemeye başladılar.

Madrid'de çıkan **ABC**, 1969 Kasım'ında şöyle yazdı:

Komünist ülkelerin İSKP'ye karşı duydukları hoşnutsuzluk, bu ülkelerin Karlovy Vary konferansında Sosyalist ülkelerle İspanya rejimi arasındaki teknik ve ticarî ilişkiler hakkında alınmış tavsiye kararları karşısında unutkan bir tavır takınarak bizim Varşova'da ticarî bürolar açmamızı mümkün kılan gerçekçi bir zemine gelmelerini anlamamıza yardım eder. Demirperde'nin öbür yanında ki sermayelerle ekonomik ve muhtemelen diplomatik ilişkilerimizi geliştirebileceğimiz şüphesizdir.¹⁹

Aralık sonlarında Asturias'da önemli bir maden işçileri grevi patlak verdi. Franko basını grevin ciddi bir kömür sıkıntısı yaratmayacağını, kömür yüklü Polonya gemilerinin yolda olduğunu yazdı. İSKP Yürütme Kurulu Polonya Komünist Partisi Merkez Kuruluna (23 Ocak 1970'de **Mundo Obrero**'da yayımlanan) bir mektup göndererek «haberini yalanlanmasını ve Asturias proletaryası ile dayanışma çizgisinde önlemler alarak Franko rejimine kömür sağlanmasının reddedilmesini» istedi. Bu talep umursamazlıkla karşılandı. Polonya kömürü grevin en canalıcı anında Asturias'a vardı. İşçi temsilcileri Ocak ortasında kendilerini ziyaret eden Fransız CGT delegasyonuna üzüntülerini bildirdi. İspanyol basını sonraki haberlerde Polonya kömürünün anlaşmada öngörülenden de fazla miktarda gelmeye devam ettiğini yazdı. Ancak o zaman, Mad-

rid'deki Polonya Ticaret Odası resmî bildiri yayımlayarak Asturias'a tamıtamina anlaşmada öngörüldüğü kadar kömür boşaltıldığını açıkladı.²⁰

Polonya Partisi Merkez Komitesine gönderilen mektubun yayımlandığı **Mundo Obrero**'nun aynı sayısında İSKP Yürütme Kurulu yeni bir demeç yayımladı:

Komünist Parti, Lopez Bravo (Franko'nun Dışişleri Bakanı - Claudin) ile bir Sovyet temsilcisinin Moskova'da bulunduğu yolundaki haber karşısında duyduğu şaşkınlığı ifade eder... Komünist Parti otuz yıllık tanınmazlıktan sonra Hitler ve Mussolini'nin yardımlarıyla kurulmuş ve hele hele yolun sonuna gelmiş bir rejimle sosyalist ülkelerin şu ya da bu çeşit politik ilişki kurmalarının yanlış olduğu görüşünü çeşitli fırsatlarda açıklamıştır.

Aslında İSKP yönetiminin bu tavrı görece yeniydi. 1964 Ocak'ında Sovyet ve İspanyol elçilerinin Paris'de bir araya gelmeleri üzerine **Mundo Obrero** Parti'nin tutumunu şu terimlerle tanımlamıştı:

İspanya'nın SSCB ve öbür sosyalist ülkelerle ilişkilerini başlatması ne Komünistleri, ne de öbür muhalifleri gıcurdurmalıdır. Bizim tavrımız nettir: Parti V. ve VI. kongreleri, tüm ülkelerle sosyalist kamp arasında diplomatik ilişkilerden yana olduğunu açıklamıştır... Bir sosyalist devlet ile İspanya arasında ilişkileri —bu rejim altında bile olsa— mutlak olarak dışlayan bir ilke yoktur. Fetişizmden kaçınmalı ve bu ilişkilere sahip olmadıkları —ve olmamaları gereken— etkileri yüklememeliyiz. İspanya'nın kaderi temel olarak İspanyollar tarafından, kendi mücadelemiz tarafından belirlenecektir.²¹

Parti 1967'de «evrimcilerle» bir anlaşmaya varma taktiğinin etkisiyle bu konumunu değiştirmeye başladığında şöyle hesaplıyordu: «Evrinciler» İspanyol burjuvazisinin Franko rejiminin uluslararası alanda karşı karşıya olduğu son kısıtlamaların da tasfiyesini isteyen kesimlerini temsil etmektedir; sosyalist devletler ilişkilerin tümüyle normalleşmesi için

Franko'nun düşürülmesinin zorunlu olduğunu sezdirecek olurlarsa, «evrimciler» Franko'dan kurtulma konusunda demokratik muhalefet ve özellikle Komünist Parti ile anlaşmaya gönüllü olur.²² Bu hesabın rejimin «yolun sonuna geldiği» varsayımıyla bağıntısı vardı. Ama böyle varsayımlar İSKP önderlerinin uzun yıllardır değişmeyen nakaratı olmuştur. Kendileri iyi birer «Sovyet - yanlısı» olarak davranırken, Doğu Avrupa hükümetleri «kardeş parti»lerinin bu iyimser analizine karışmamayı tercih ettiler. Ama artık İspanyolların alinganlığı konusunda dikkatli davranmak zorunda değillerdir. Kendi «gerçekçi değerlendirme»lerine göre davranabilirler. Roger Garaudy'nin **Toute la Verité**'de yayımlanan —ve karşı çıkılmayan— yazısında dediği gibi: «(Sovyet önderleri) İspanyol Komünist Partisini bağımsızlık hareketlerinden ötürü cezalandırmak için Moskova Konferansından sonra Franko'ya karşı tutumlarını değiştirmekte tereddüt etmediler.»

Gerçekte bu değişiklik, Sovyet hükümetinin yıllardır sürdürmekte olduğu Franko rejimi ile ilişkileri normalleştirme pratiğindeki bir hız artışından ibaretti. Franko'nun dışişleri bakanıyla Brejnev'in dışbakan yardımcısı arasında Moskova havaalanında gerçekleşen görüşmeden iki hafta sonra, İspanyol basınına göre yüksek dereceli bir diplomat olan Vil. Dirlchenko başkanlığında bir Sovyet heyeti Madrid'e —kalıcı olarak— yerleşti.

Bunun üzerine **Mundo Obrero** «Avrupa Güvenliği» kavramının oportünist yorumuna karşı uyarıda bulunarak «Avrupa güvenliğinin Yunanistan, Portekiz ve İspanya'daki Faşist rejimler için güvenlik demek olmadığını» ileri sürdü. Makale bu «oportünist yorumun» barış - içinde - bir arada - yaşama politikasındaki «deformasyonlarla» bağıntılı olduğunu söylüyor, örnek olarak Polonya kömür sevkiyatını, Lopez Bravo görüşmesini ve «görüldüğü üzere bir kısım sosyalist ülkelerin Franko rejimiyle hükümetler düzeyinde ilişkiler kurmaya doğru attığı adımları» gösteriyordu.²³

İki partinin temsilcileri 29 Nisan 1970 tarihinde bir araya gelmeden önce İSKP - SBKP dosyasındaki ana başlıklardan bir kısmı işte bunlardı.

İSKP İÇİNDEKİ MÜCADELE

İSKP'nin yukarıda ana hatlarını verdiği-miz ideolojik ve politik konuları parti içinde kaçınılmaz olarak güçlü bir dirençle karşılaştı. Sovyet önderliğine duyulan kör güven, ve Moskova'dan kaynaklanan her şeyin tartışmasız kabulü gibi eğilimler İspanyol Komünistlerinin büyük bölümünde —özellikle iç savaş kuşağında— henüz yaşamaktaydı. Stalin'in İspanya Cumhuriyeti'ne yapabileceği her yardımı yapmış olduğu miti hiçbir zaman soru ile karşılanmamıştı. 20. Kongre gerçek bir tartışmanın konusu olmamıştı. Bazı İSKP önderlerinin Stalinizm analizini derinleştirmek üzere 1956'da ve 1963 - 64'de giriştikleri tektük atılımlar Carillo tarafından ustaca yönlendirilen «parti eğitimi» altında boğulmuştu. Ama, 1956'dan sonra beliren kuşku ve sorunu tartışmaya açmak isteyen az sayıdaki parti üyesini bastırmakla, Carillo ve yandaşları 21 Ağustos'dan sonra kendilerine geri tepecek olan koşulsuz «Sovyet - yanlısı» mantığa da yol açmış oldular. Carillo o zaman Garcia - Gomez grubu tarafından «yabancı, sorumsuz ve kaba bir yaratık» olarak suçlandı ve 15 Eylül söylevi «tüm sorumlu militanlara ve SBKP'ye karşı savaş ilan» olarak nitelendirildi.²⁴ Aslında Carillo bu söylevinde zaten kitabında varolan tezleri tekrarlamıştı. Ama bu tekrar öyle saldırgan, rahatsız edici ve kaba bir tonda idi ki yandaşlarının bir kısmı da bu konuşmayı içlerine sindiremedi. Garcia - Gomez grubunun yukarıda alıntı yaptığımız belgesine göre Carillo'nun söylevi «kendi görüşüne teslim olmayan hazırlıksız komünistlerin acımasız avlanışını ve politik terörü» başlatmış oluyordu. Yönetime göre ise bu «eylem parti içinde yıllardır yaşanan en kapsamlı ve derin, tümüyle özgür ve demokratik tartışmayı» başlatmıştı. Bu tartışma sürecinde Merkez Kurulu üyeleri parti tabanı ile tartışmayı gizliliğin zorluklarına karşın daha önceki herhangi bir fırsattan çok daha dolaysız bir şekilde gerçekleştirmişti.

Gerçekte bu tartışma yöntem açısından öncekilerden bir farklılık göstermiyordu. Merkez Kurulu'ndaki Sovyet yanlısı üyelere görüşlerini tabana, aracı organlara anlatma ya da basında açıklama hakkı tanınmamıştı. «Partinin politik çizgi temelinde ve Merkez Kurulu

çevresindeki birliği her şeyden önce gelmelidir.»²⁵ Bu «tartışma» ile öncekiler arasındaki biricik —şüphesiz çok önemli— fark, yönetimin bu kez çok sayıdaki muhalifleri daha geniş bir hoşgörü ve sabırla davranmak durumunda kalmasıydı. Ayrıca, muhalefetin temsil ettiği görüş de, doğrudan doğruya SBKP tavrıydı.

HİZİPÇİLİĞİN ÖNLENMESİ

Merkez Kurulu'nun 1968 güzünde yapılan toplantısında Eduardo Garcia ve Agustin Gomez'e düşünmek için zaman verilmiş, her ikisi de kendilerini parti birliği ve disiplinine saygı göstermeye ve «parti ve işçi sınıfına karşı görevlerinin bilincinde» militanlar olarak davranmaya söz vermişlerdi.²⁶ Yönetime göre bu onları kendi görüşlerini parti içinde yaymaktan alıkoymasına gereken bir sözdü. Ama iki muhalife göre ise bu, partinin «anti - Sovyetizm» uçurumuna düşmemesi için gereken her şeyi yapmalarını zorunlu kılıyordu. Nitekim, ilişkilerinin çokluğundan ve örgütteki saygınlıklarından yararlanarak eyleme geçtiler. Bu şekilde davranarak suçların en büyüğünü işlediler: hizipçilik. Temmuz 1969'da Merkez Kurulu Eduardo Garcia'nın «istifa»sını onayladı ve Agustin Gomez'i Kurul'dan ihraç etmeye karar verdi.²⁷ Aynı yılın Ekim ayında, **Mundo Obrero** «ayrılıkçı ve hizipçi niyetlerini» suçlayan zehir zemberek bir yazı yayımladı ve onları tüm parti örgütlerine «temsilciler» ve «parti yönetimine iftira eden ve politik çizgisini yeren» yazılar göndermekle suçladı. «Bu zamanda böyle bir mantığı savunmayı anlamak mümkün değil. Komünist Enternasyonal'in feshinden 26 yıl, SBKP'nin 20. Kongresinden 13 yıl sonra, 75 Komünist Partisinin Moskova'daki konferansından birkaç hafta önce, hareketimizde hiçbir öncü parti olmadığı açıklanmışken, düne kadar yönetici olan iki militanın eskimiş olan koşulsuz destek ölçütünü savunarak parti saflarında ayrılıkçılık yaratmak ve partilerini yıkıma uğratmak çabasında olmaları inanılacak şey değildir!»²⁸

Eğer 1969 Ekim'inden önce, Garcia - Gomez grubunun bu cüret gösterisi ile hizipçi faaliyetteki kararlılığı büyük ölçüde Moskova'dan gördüğü teşvike borçlu olduğuna ihtimal verilebilseydi, o tarihten sonra şüpheye yer olmayacaktı. **Mundo Obrero**'nun Eduardo

Garcia ile Agustin Gomez'i suçlamasına tepki olarak derhal Moskova örgütündeki 200'den fazla İSKP militanınca imzalanmış bir **Açık Mektup** yayımlandı. Burada «Parti birliğinin biricik geçerli temeli olan işçi sınıfının hedefine ve Marksizm - Leninizm'in ilkelerine sınırsız bir sadakat göstermiş ve göstermekte olan yoldaşlar» savunuluyor, «İSKP yönetiminin anti - Sovyetik karaçalma ve politik baskı yöntemleriyle tüm partiye empoze ettiği istediği yanlış politik tutumlar» mahkûm ediliyordu. **Açık Mektup** şu taleplerle son buluyordu: (1) — «Çekoslovakya sorunu hakkında alınan kararların iptali», (2) — «Marksizm - Leninizm ve proleter enternasyonalizmi ilkelerine sınırsız bağlı olan» Garcia, Gomez ve tüm öbülerine karşı alınan «baskıcı önlemlerin» kaldırılması. Belge Moskova - Ekim 1969 tarihliydi ve şu dipnotu taşıyordu: «Şimdiden iki yüzden fazla parti üyesince imzalanmış bulunan bu mektup, Santiago Carillo'nun bundan önce İSKP Merkez Kuruluna hitaben yazılan 143 imzalı mektubu almayı reddetmesi üzerine açık olarak yayımlanmaktadır.»

İlk mektubu iletme girişimi, Santiago Carillo Uluslararası Komünist Partiler Konferansı için Moskova'dayken olmuştur. Reddedilişi, mektubun İspanyol delegasyonuna tutumunu değiştirmesi için yapılan bir dizi baskının parçası oluşuyla açıklanabilir. (İspanyol delegasyonunca hazırlanan konuşmayı değiştirmek amacıyla Suclov ve öbür SBKP liderlerince istenen ve amaca ulaşmayan toplantı en önemli baskı örneğiydi.)

İSKP'nin SSCB'deki örgütlenme kurulu bölünmüştü: yedi üye Carillo'yu, dört üye Garcia - Gomez grubunu destekliyordu. 20 Aralık 1969 tarihli **Mundo Obrero**'da «SSCB'deki İSKP Komitesi imzalı bir mektup yayımlandı. Mektup Parti saflarındaki bölünmenin muhasebesini yapmaksızın, Garcia ile Gomez'in SSCB'de yaşayan İspanyol Komünistleri arasındaki «hizipçi» faaliyetini suçluyordu. Hemen ardından 22 Aralık'da Garcia - Gomez'in yandaşları Moskova'da 240 üyenin katıldığı bir toplantı düzenleyerek **Mundo Obrero**'da yayımlanan mektubu protesto eden bir karar aldılar. Şöyle deniyordu: «Tüm dünyada demokrasi ve sosyalizmin öncüsü olan SBKP hiçbir zaman partimizin iç işlerine müdahale etmemiştir.» Metnin **Mundo Obrero**'da basıl-

ması ve Özgür İspanya Radyosu'nda okunması talep ediliyordu. Eğer bu talep yerine getirilmezse o zaman «tüm parti militanlarının dikkatine sunmak için gereken önlemler» alınacaktı. Nitekim birkaç hafta sonra kopyaları İspanya'da ve mülteci İSKP örgütlerinde elden ele dolaşıyordu.

Bir «kardeş parti»nin yönetimine karşı olan açık mektup, imza toplama, toplantı ve başka ülkelere belgeler yollama gibi eylemlerin Moskova'da SBKP'nin teşviki ya da en azından onayı olmadan gerçekleşmesi aklın alacağı şey değildir. Aynı şey Sovyetler Birliği'nde eğitim görmüş ve yerleşmiş —hem SBKP, hem İSKP üyesi— bir grup aydın tarafından kaleme alınan ve Garcia - Gomez grubunca dolaşımı sağlanan bir başka belge için de sözkonusudur. Burada Çekoslovakya olayına şöyle bir değinen yazarlar tüm dikkatlerini Carillo'nun yazılarını teorik olarak çöktürme hedefinde toplamışlardı. Carillo'nun tekelci devlet kapitalizmi konusundaki tutarsızlıkları, İspanya'nın toplumsal yapısını analizi, kullandığı «politik ve ekonomik demokrasi» kavramının reformist ve ütopyik niteliği v.b. yeriliyordu. Garcia - Gomez'in Ekim 1969 tarihli **İspanya Komünist Partisi Üyelerine** yazısı ile birlikte bu belge saldırıyı partinin tüm politik çizgisine ve iç işleyişine kadar uzatıyordu. Carillo, «evrimci» burjuvazi ile oportünist uzlaşmalara girme isteği, Franko rejimini tamamen çözümlü halinde gösteren öznélci bir yaklaşım, partiden zafer kazanmışcasına söz etme ve demokratik merkezîyetçiliği çiğneyerek otoriter yöntemler kullanmakla suçlandı.

İSKP Merkez Komitesi buna Garcia ile Gomez'i bölücülük yaptıkları gerekçesiyle partiden atarak cevap verdi. Bununla birlikte, bazı MK üyeleri bu kararın aleyhinde oy kullandı veya çekimser kaldı. Aralarında Yürütme Kurulu Üyesi General Lister de vardı. Lister 1969 yazına kadar yönetim konumunu paylaşmış, İbarruri ve Carillo ile birlikte Uluslararası Konferansa katılmış ve Carillo'nun sunduğu raporu onaylamıştı.

Carillo aleyhtarı kampanya 1969 - 70 kışında yoğunlaştırıldı. Kuşkusuz Moskova kökenli olan **Acerca de la Deformacion de los Principios Básicos (Ideológicos) y de Organización del Partido Comunista de España** başlıklı yeni bir belge dolaştırıldı ve 15 Nisan

1970'de parti militanlarına yeni bir çağrıda bulunuldu. Bu kez, hem Batı Avrupa'dan —özellikle Fransa'dan— hem de İspanya'dan seçilmiş 69 kadro elemanı ve üye tarafından desteklendiği belirtilen çağrıya «güvenlik nedeniyle» sadece altı isim konmuş, destekçilerden 34 kişinin 30 yıldır partili olduğu vurgulanmıştı. Manifesto bir kongre talep ediyor, Dolores İbarruri'ye dolaysız bir çağrıda bulunarak «büyük otoritesini» kullanması ve «kendimizde biraz düzen sağlamak için yardım» isteniyordu. (İspanyol işçi hareketinin geçen Aralık'ta 75 yaşını dolduran bu efsanevi kişisi iç savaştan bu yana birkaç kısa aralık dışında Moskova'da yaşamaktadır. Çekoslovakya müdahalesine karşı tavrını değiştirmesi için yoğun bir Sovyet baskısına uğramış, ancak şimdiye kadar bu baskılar istenen sonucu vermemiştir).

İSKP yönetimi bu hücumu «hizipçi» faaliyetleriyle tanınan militanları ihraç ederek ya da sorumlu oldukları yerlerden alarak —ve böylece bu faaliyetlerin kapsamlılığını dolaylı şekilde pekiştirerek— karşılık verdi. Bunlar olurken Carillo SBKP'ye en çok eleştirel yaklaşan partilere özellikle ağırlık vererek 1969 - 70'i Komünist hareket içinde yoğun bir diplomatik faaliyetle geçirdi. Yorulmak bilmeyen genel sekreterin hemen her zaman başlarında bulunduğu İSKP delegasyonları Kore, Japonya, Hindistan, Yunanistan (iç parti), Finlandiya, Yugoslavya, Romanya ve Vietnam önderlerini ve en önemlisi İtalyan Komünist Partisi yönetimini ziyaret etti.

1970 Nisan'ında Carillo militanlarla yaptığı bir toplantıda Çin Komünist Partisi ile ilişkileri normalleştirme eğilimini bildirdi. Bu açıklama, SBKP'den gelen istek üzerine aynı ayın sonlarında İSKP ile SBKP arasında yüksek düzeyde bir görüşme yapılacağı yolunda ki bir başkası ile —kaza eseri olmayarak— çakıştı.

MOSKOVA TOPLANTISI

İSKP temsilcileri —İbarruri, Carillo, Gallego— ile SBKP temsilcileri, —Suslov, Kirilenko, Ponomariev— arasındaki toplantı 29 Nisan'da yapıldı. Ortak bildiri yayımlanır yayımlanmaz, Garcia - Gomez grubu «bu toplantı Santiago Carillo'da kişileşen İSKP'yi

Birikim 40 - 41/20

SBKP'den ve SSCB'den koparma çizgisine yığılma karşı çıkan binlerce İspanyol Komünistinin mücadelesiyle kazanılmış ilk üründür» diyen bir demec yayımladı. Aslında ortak bildiriden kesinlikle çıkarılabilecek tek sonuç ayrılıkların sürdürüldüğüdür. Bildiride Çekoslovakya, Çin, Sovyet hükümetiyle Franko rejimi arasındaki ilişkiler v.b. tartışmalı sorunlara en ufak bir değinme yoktu. Tarafların dilediklerinde yorumlayabileceği diplomatik bir metindi: Lenin'in 100. doğum yıldönümüyle ilgili beylik sözler, «SSCB'de komünizmin inşasına» İSKP'nin desteği, «İspanya Komünist Partisi'nin mücadelesine» SBKP'nin desteği, Vietnam'la, Arap ülkeleriyle dayanışma v.b. Toplantının gerçek sonucu —yani bir anlaşmaya varılmayı— metnin son iki satırında yatıyordu. «Görüşme, içtenlik, yoldaşlık ve karşılıklı saygı atmosferi içinde geçti.»

Birkaç gün sonra, Carillo **Mundo Obrero** da şu açıklamayı yaptı:

Ne biz partimizce savunulan konumlar da değişiklik yaptık... ne de Sovyet yoldaşlar şu ya da bu konumuzdan ödün vermemizi istediler... Emperyalistler İspanyol Komünistlerinin anti-Sovyetizm'e sarılacağını düşünüyorlarsa bizi tanımıyorlar demektir... Ama, öte yandan, belli çevreler Moskova'ya gidişimizin bir 'kapitülasyon'a yol açacağını bekliyor, sa onlar da aynı derecede aldanacaklar.

Gerçekte, «her iki parti arasındaki dostane ilişkilerin gelişimindeki bu normal episod», görünüşü kurtarmak için müsekkin türünden bir ortak bildiri bile yayımlanmaksızın her an çok anormal ve dostane olmayan bir biçimde son bulmaya elverişliydi. Sovyet yöneticileri İSKP'nin Çekoslovakya ve öbür sorunlardaki konumlarında köklü değişiklikler için ısrarla mücadele etmiş, Suslov «karşılıklı saygı» formülüne karşı çıkmıştı. Bu «normal episod», her iki taraf için de, çatışmanın şiddetlenmesinin prelüdü idi. Carillo'nun Yugoslav, İtalyan, Yunan ve Romen Komünist önderleriyle bir dizi görüşme daha yapma gereğini duyması boşuna değildi. Mayıs ortasından Haziran ortasına kadar bir aylık dönemi bu diplomatik cepheye hasretti.

Bu zirve toplantısından sonra, Moskova mülteci örgütü «Carillista» yönetime karşı

kampanyayı yoğunlaştırdı. Yönetime sadık üyelerin Dolores İbarruri başkanlığındaki 20 Haziran toplantısını bozmaya çalıştı. Bu görülmedik bir olaydı: Moskova'nın göbeğindeki bir caddede yüzlerce İspanyol Komünist İSKP genel sekreterine duydukları nefreti patırtılı bir gösteriyle dışa vuruyorlardı. İki hizip arasındaki olaylar sonraki haftalarda birkaç katına çıkarak —bazen şiddetle— devam etti ve İSKP'nin Moskova bürosu **Casa de España**'nın kapatılmasına bahane oldu.

Bu sırada, İSKP yönetimi tutumunu sürdürdü. Dubçek'in Çekoslovak partısından ihraç edilmesi üzerine **Mundo Obrero** «normalleşme»nin sert bir muhasebesini yaptı:

Eşzamanlı olarak, hâîâ süren, ve binlerce kadroyu ve yüz binlerce sıradan militanı etkileyen devasa bir temizlik başlatıldı... Çekoslovakya'nın yönetim organları müdahaleyi onaylamayanları suçlarken ülkelerinin işçi sınıfını, aydınlarının ve emekçi kitlelerin ezici çoğunluğunu suçluyor olmaktadır. Ve bunlar olmadan, bunlara karşın, sosyalizm nedir? Şimdiki Çek önderleri '50'lerin «prefabrik» mahkemeleri bizde olmayacak diyorlar. Yine de, çok tehlikeli bir politik baskı yürürlüğe sokulmuştur ve bu Komünist hareket içindeki bölünmeleri daha da keskinleştirebilir...³¹

GENERAL'İN SEFERBERİĞİ

Eylül'de, Carillo Lister'in parti kongresi talebine, genişletilmiş —yani kendi önderliğine sadık kadroların da olduğu— bir Merkez Komitesi plenumu ile cevap verdi. Asi General, Homervarî bir muharebeye hazırlanmış olarak bu toplantıya katıldı. Genel sekreteri suçlayan bir metinle katıldığı toplantıda Yürütme Komitesinin önerdiği üç maddelik gündem yerine şu bir maddeden oluşan kendi gündeminin geçirilmesi önerdi: VIII. Parti Kongresi için çağrı. Lister oylamadan önce önerisini savunmak için fırsat istedi. «Genişletilmiş» Plenum elbet böyle oyunlara gelmezdi ve oylamaya derhal geçilmesine karar verildi. Lister'in önerisi topu topu üç oy olarak reddedildi. Bunun üzerine General «konuşmasına izin verilmediği» gerekçesiyle toplantıdan çekildi. Önerisini destekleyen iki MK üye-

Birikim 40 - 41/21

si de onu izledi. Bu hareket anlamsızdı, çünkü gündemin üçüncü maddesine gelindiğinde Lister suçlamalarını sıralayabilecekti. Ne diye «savaş alanını» böyle alelacele terketmişti? «Carillist»lere göre Lister hazırladığı «kötülükleri» MK önünde sergilemeye «cesaret etmemişti».³² Bu hipotez üstünde oyalanmayacağız —Generalimizin ünlü yiğitliği karşısında pek önemsiz bir saldırı. Geleceğin biyografisi yazarlarına bırakabileceğimiz bir sorun bu. MK toplantısından sonra açıklanan o tamamlanmamış metindeki «kötülükler» üstünde durmamız daha yararlı olacak. İnsanı ilk çarpan şey General'in akıl almaz yüzüzlüğü. Carillo'nun otoritecilğine yöneltilen suçlamaları doğru idiye, Lister, Garcia ve Gomez'in partide oynadıkları rol ve General'in başkalarının yanlışlarına ya da zayıflıklarına karşı dillere düşmüş «katılığı» ortadayken, sanık iskemlesine oturmadan nasıl kurtulabilediklerini anlamak güçtür. Bu yetmezmiş gibi, Lister ile ötekilerin «anti-Carillist» tutumunun altında yatan sebep dikkate alındığında suçlamaları hayli garip kaçmaktadır: Stalin'den Brejnev'e Sovyet önderlerine binlerce özgün devrimciyi imha, Moskova ve Halk Demokrasilerindeki korkunç mahkemeler, «kardeş parti»lere karşı tanklar kullanma, karşı koyanları ezme için sistemli bir lekeleme taktığının kullanılması v.b. imkânı veren kuruma kayıtsız şartsız itaat. Lister Carillo'ya örneğin Partinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Nazi toplama kamplarından sağ çıkan İspanyol Komünistlerini şerefli davranıp davranmadıklarını saptamak için Fransa'da sorguya çektiği gerekçesiyle çatıyor. Çatarken de şu ufak ayrıntıyı «unutuyor»: Bu sorgu için inisiyatif Moskova'dan gelmişti. Ve orada, Nazi kamplarından kaçmış olmak «Sovyet» kamplarına aday olmaya yetiyordu. Sorgu arkadan gelirdi, tabii o zamana kadar kurban dayanabilmişse.

Lister'in, partinin politikası, iç işleyişi v.b. gerçek sorunlarla ilgili «suçlamaları», demagogik, tutarsız, son derece öznel ve kişisel bir şekilde formüle edilmiş, tamamen anlamsız bir gürültüydü. Asıl sorunlar —öyle görünüyor ki onyıllardır birikmiş— kişisel kinlerin patlak vermesiyle bu işlerde becerikli eller tarafından örtük ve çarpıtılmış bırakılmıştı. **Mundo Obrero** Lister'in suçlamalarına ayırdığı yoruma şu başlığı atmakla isabet etmişti: **Beria'**

nın İğrenç Kokusu. Çünkü pro - Sovyetik grup, gerçekte İspanyol Komünistlerinin karşı karşıya olduğu ciddi sorunlara eleştirel, Marksist bir yaklaşım getirmeye çalışmıyordu. Bütün yaptığı, Çekoslovakya'nın istilâsını ve işgalini suçladı ve bu konumunu o zamandan beri kararlılıkla koruduğu için Carillo'yu «mahkemeye çıkarmaya» çalışmaktı. Carillo eğer bu konumu benimsemeseydi, gerçekten kullandığı otoriter yöntemler ve gerçekten izlediği oportünist politika konusunda Brejnev ve Ortaklarının tam desteğini almaya devam edecekti. Onlar Carillo'yu yanlışlarından ve yöntemlerinden ötürü değil, koşulsuzlukun göbekbağını koparmaya —kararlılık derecesini henüz bilmesek bile— cesaret ettiği ve SSCB'de varolan sisteme biraz eleştirel baktığı için «mahkemeye getirmek» istediler. Bu eleştirelğin sorunların köküne inip inmeyeceğini görmek için beklememiz gerekiyor. Şüphesiz böyle bir adım devrimci, tam anlamıyla Marksist bir yolun seçileceğini garanti etmez. Ama böyle bir yolun izlenebilmesi için de **olmadan olmaz** (sine qua non) bir gerekliliktir.

Ne olursa olsun, Dolores İbarruri'nin azmi sayesinde genişletilmiş Merkez Komite Plenumu Carillo'nun partinin yönetim organları ve aygıtlarındaki zaferini perçinledi. Lister ve Merkez Komitenin öbür dört üyesi Parti'den ihraç edildiler.³³ Eşzamanlı olarak, 29 yeni üye atandı ve bunlardan beşi Yürütme Kurulu'na seçildi. Böylece, Merkez Komitenin eski üyeleri arasında hâlâ kendini gizleyen Sovyet - yanlısı kalmışsa bile —ki muhtemelen kalmıştır— genel sekreter parti yönetiminde ezici bir çoğunluğu garantiye almıştır.

ACIK BÖLÜNME

Bu birleşik toplantı (Plenum) açıkça bölünmenin başlangıcını oluşturdu, çünkü Sovyet-yanlısı olanlar en önemli organlardaki savaşı kesinlikle kaybedince kendi başlarına bir VIII. Kongre yapmayı ve «sahici» İspanya Komünist Partisi'ni kurmayı kararlaştırdılar. Bu yönde görülen ilk adım yeni bir **Mundo Obrero**'nun yayımlanmasıydı. (Bu üçüncü oluyordu, çünkü Maoistler kendi **Mundo Obrero**'larını bir süredir çıkarmaktaydılar.) Parti çalışmasının gizliliği nedeniyle «Sovyet-yanlısı» olanların hangi güçlere dayandığını hesaplamak zordur. Muhtemelen, SSCB'deki örgü-

tün hatırı sayılır bir bölümüne (İSKP, Fransızlardan sonra, bu ülkedeki en kalabalık mülteci seksiyonudur), Fransa ve Latin Amerika'daki güçlü çekirdeklere ve İspanya'da —özellikle Madrid, Asturias ve Bask ülkesindeki— ve güçlerini kestirmesi zor olan gruplara güvenmektedirler. Stalinist geleneklerle yoğrulmuş tecrübeli militanlar ağırlıklı gözükmektedir ama İSKP yönetiminin Çekoslovak olaylarına gösterdiği tepkinin savurduğu veya yönetimin yöntem ve politikasından hoşnut olmayan gençler de yanlarında sayılır. Ne olursa olsun, Kremlin, terziden yeni çıkmış bir İSKP inşa etmeye karar vermiştir ve şimdiden bu operasyonu gerçekleştirecek sayıda İspanyol militanına ve kadrosuna sahiptir. Karşı karşıya oldukları en çetin zorluk, bu tür bir girişimin Komünist Hareket içinde doğuracağı muhtemel tepkidir. Öbür benzer operasyonlarda —örneğin, Yunan ya da Avusturya olaylarında— SBKP şefleri manevralarını ilgili partinin yönetimindeki çoğunluk üstüne kurmayı başarmışlardır.³⁴ Fakat İSKP'nin durumunda, Moskova tarafından «anti-Sovyet» olarak nitelenen, Merkez Komitenin —başkan ve genel sekreterin önderliğindeki— çoğunluğudur. Ve bu takdirde, başta —Lister ve ortaklarının ihraç kararını yayımlamakta çabuk davranan— güçlü İtalyan Komünist Partisi olmak üzere hiç de az olmayacak sayıda parti Carillo ve İbarruri tarafından temsil edilen partiyi destekleyecektir. Öbürleri —örneğin, ihraç kararından şimdiye kadar söz etmeyen Fransız Komünist Partisi— Kremlin'in manevrasına ayak uydurabilir. Gerçekleştiği takdirde, «İspanyol Operasyonu» hareket içinde kaçınılmaz olarak yeni ve önemli bir ihtilâf konusu olacaktır. SBKP bu yüzden bir süre için Lister'in partisine Carillo - İbarruri çizgisi ile bağlı resmen koparmadan ve öbür komünist partilerin kendi himayesindeki partiyi tanımlarını talep etmeden destek olmayı seçebilir. Ne var ki güvenilir bilgilere göre Carillo bu tür bir oyunu hoşgörüsüyle karşılamayacağını açıkça ortaya koymuştur. Kremlin hiyerarkları her şeye karşın ısrar edecek mi? İki önderlik arasında bir uzlaşma hâlâ mümkün müdür? Ya da bir başka deyişle: Bu sorun, gerek SBKP - İSKP ilişkilerinde gerekse İSKP içinde nasıl bir gelişme gösterecek? Bu soru-

ya cevap vermek için, İspanyol sorununu Komünist hareketin içinden geçmekte olduğu genel bunalımın bağlamında ele almalıyız.

TEMELDEKİ SORUN

Komünist hareketin bugün içinde bulunduğu bunalımın teorik, politik ve ideolojik kökleri Komünist Enternasyonal dönemine kadar uzanır.³⁵ Bu fenomen Komünistlerin ezici çoğunluğu için SBKP'nin 20. Kongresi'ne kadar SSCB'de (ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra «sosyalist kamp»ta) sosyalizmin muzaffer yürüyüşü ve kapitalizmin «kaçınılmaz ve evrensel çöküşüne» doğru cenaze marşı miti arkasında saklı kaldı. 1956 patlaması bu yanılısına perdesini —tümüyle de olmasa da— araladı. O tarihten sonra Komünist hareketteki bunalım eşit ve çizgisel bir gelişme göstermemesine karşın— açık ve genel bir niteliğe büründü. Görünüşte istikrar sağlanan dönemleri Çin - Sovyet çatışması ve Çekoslovakya'nın işgali gibi derin ve acımasız şoklar izledi. Her ülkede, her Komünist Partisinde, SBKP ile öbür partilerin ilişkilerinde, bunalım çeşitli özel biçimler aldı. Fakat genel bunalım, üstüste binmiş ve birbirini etkileyen birçok anahtar sorun üstünde yükselmektedir: SSCB'de ve öbür «sosyalist» denilen ülkelerdeki toplumsal sistemin niteliği ve hemen tümünde sosyalizme doğru diyalektik bir gelişmenin yokluğu; SSCB'nin öbür «sosyalist» Devletlerle ilişkilerinde uyguladığı büyük güç şovenizmi ve öbürlerinin buna tekabül eden «anti-Sovyet» milliyetçiliği; SBKP'nin —tersi sık sık ilan edilmesine karşın— Komünist Partileri Sovyet devletinin politikasına araç olarak kullanma çabası; gelişmiş kapitalist ülkelerdeki en önemli Komünist Partilerin sosyalist devrimi **filen** terk ederek neo-reformizme hızla kayması; başlıca kapitalist ülkelerde (özellikle Birleşik Devletler'de) ve birçok «üçüncü dünya» ülkesinde Komünist Partilerin azalan belki de yok olan rolü; herhangi bir gerçek tartışmayı ya da normal bir kendini-yenileme sürecini engelleyen Stalinist «demokratik merkez-yetçilik» anlayışından türetilen yapılarla yöntemlerin genelde korunması.

Bunlar ve başka etmenler tarafından belirlenen bunalım sadece negatif, yıkıcı bir süreç değildir. Pozitif yanı gittikçe daha çok

anlam kazanıyor: Komünist hareket içinde katılmış yapılar ve yönetimlere karşı Komünist Partilerin global dönüşümleri imkânı hakkında yanısamalara kapılmadan mücadele eden, yeni bir komünist devrim anlayışını özenle geliştirme ve pratiğe dökme yolları, yeni bir devrim stratejisi, yeni tip bir politik öncülük v.b. üstünde duran akımların doğuşu. Gelişme ve gerilemelerle dolu karmaşık bir süreç olmakla birlikte bu çabalar Komünist hareketi dışında doğan yeni devrimci güçlerle yakınlaşmaktadır.

Geçen onyıllık deneyi bu yüzden gösteriyor ki komünist hareketteki bunalım her ne kadar büyümeden çok çürüme ve bunama niteliğinde olsa da Komünist Partilerde eleştirel davranmaya ve yeni bir yol aramaya muktedir güçler vardır. Bu eleştirel akımlar, Komünist hareketteki öbür militanların, önderlerin veya grupların bir sonraki evrede benzer adım atması imkânına genellikle şüpheli gözle bakıyorlar. Oysa bu dönemin olayları böyle bir şüpheli gitgide daha çok çürütecek niteliktedir.

Cekoslovak işgalinden birkaç yıl önce, İSKP'nin bugünkü yönetici çekirdeği —partinin büyük çoğunluğunun desteğiyle— Stalinist ve neo-Stalinist dogma ve yöntemleri suçlayarak Rubikon'u geçen bazı önde gelen kadroları ihraç etmişti. Bugün ise «anti-Sovyetizm» ile suçlanan o aynı çekirdektir. SSCB'nin politikası ve «sosyalist» ülkelerde varolan duruma yönelttiği eleştiri şüphesiz ürkek ve muğlak: Doğu Avrupa'daki toplumsal sistemlerin niteliği sorununu —bu canalcı sorunu— hiç değilse kamuoyu önünde açık açık ortaya koymamaktadır. Ama Carillo'nun yargıları bu eğilim doğrultusundadır. Kremlin bürokratları Carillo ve takımını —sadece konuşmalarını, makalelerini ve belgeleri değil, özellikle kapalı toplantılarda ve tartışmalarda belirttikleri ve kendilerine bir güzel iletilen görüşleri de hesaba katarak— tehlikeli bulurken —kendileri için— yanılmamaktadırlar.³⁶ Bu yüzden tümüyle silinip süpürülmeksizin herhangi bir «politik pazarlık» muhtemel görülmemelidir. Moskova Carillo'ya olan tüm güvenini yitirmişken, İSKP genel sekreteri en ufak bir tereddütün veya geri çekilmenin kendisi için ölümcül olacağını çok iyi bilmektedir.

PERSPEKTİFLER

Şimdilik SBKP ile öbür Komünist Partiler arasındaki çelişki görece daha az keskin görünmekle birlikte her parti içindeki mücadele kızıma ve kronikleşme eğilimindedir. Öte yandan bu yüzeydeki durgunluğun arkasından ne geleceğini kimse bilemez. İster yeni «Çekoslovakyalılar» olsun, ister kapitalist dünya Komünist Partilerinin —geçenlerde Avustralya Komünist Partisi'nin gerçekleştirdiği gibi— yeni başkaldırıları ya da **II Manifesto** tipi bir olgu olsun, Sovyet önderleri «anti-Sovyet» virüsünü kapmış partileri «normalleştirmek» için mümkün her yolu deneyecektir. Her durum elbet özel bir tedavi gerektirir, ama hedef hep aynıdır: Virüsün bulaştığı herkesi yönetimden düşürmek. Bunu başaramazsa, sözkonusu partiyi bölmek ve bir yenisini yaratmak. Kremlin başka türlü hareket edemez. Temel sorunlarda yabancı Komünist Partilerin koşulsuz desteği olduğu kadar bugün de iç ve dış politikası açısından hayatî önem taşımaktadır. Çünkü bu partilerin SSCB'de varolan toplumsal düzene karşı eleştirel, Marksist bir tavır alması, bu yönetici gruba karşı dehşetli bir moral, politik ve ideolojik bir darbe demek olup Sovyet halkının devrimci uyanışını harekete geçirir.

SBKP bu sebepten Komünist harekette bu yöndeki her türlü eğilimi budamak için gereken her türlü yola başvurur. Fakat böyle eğilimlerin gelişmesi kaçınılmazdır. Yalnızca devrimci çevreler değil, akli başında neo-reformist öğeler de Moskova'ya ideolojik ve politik uyrukluğunu her zamankinden daha ciddi bir handicap olarak görüyorlar. Her ne kadar neo-reformist çizgi belli konjonktürlerde Sovyet devleti ile kapitalist devletler arasındaki pazarlıklardan (Pompidou'nun Fransa'sı ve Brandt'ın Almanya'sı ile geçenlerde sonuçlandırıldığı gibi) taktik olarak yararlanabilirse de, bu geçici avantajlar «uydu» statüsü temel engeli karşısında gittikçe daha az bir değer ifade etmektedir. Bu yüzden, Sovyet yönetimine karşı çıkan ve neo-reformistlerden devrimcilere kadar çeşitli varsayımları ve yargıları kucaklayan eğilimler Komünist Partiler içinde filizlenmektedir. En güçlü perspektif, SBKP ile öbür partiler arasındaki çelişkilerin azalması değil, saklı ve açık çarpışmalar ve

çatışmalar doğurarak derinleşmesidir.

Partinin yapısı ve işleyişi ve parti ile kitleler arasındaki diyalektik köklü bir şekilde yeniden gözden geçirilmeden İSKP'nin İspanyol devriminin partisi olmayacağı kesindir. Bugünkü bunalımın erdemi şurada ki iç mücadele parti politikasının özel sorunlarını açığa çıkarmaya zorlamıştır. Bu sorunlar militanları alışıklaştıkları düşünme tarzından çıkarıp derin derin düşünmeye ve temel önkabullerini soruşturmaya zorlayarak acı hesaplaşmaların/yüzleştirmelerin teması olmuştur. Ancak bu temalar parti-içi polemik hedefleri yüzünden şimdiye kadar sakat ve çarpık biçimler almıştır. İSKP'nin bunalımı, ancak —parti içinde ve dışında uzun yıllardır gelişmiş bulunan bütün Marksist çekirdeklerin de katıldığı— tümüyle serbest bir tartışmayı parti saflarında başlattığı takdirde İspanya'daki devrimci sola verimli perspektifler sağlamak açısından yardımcı olacaktır. Bu tartışma an-

¹ Eduardo Garcia 10 yıl kadar partinin örgütlenme sekreterliğini yürütmüştür. Agustin Gomez İSKP Merkez Komite üyeliğinde bulunmuş ve Bask Komünist Partisi'nin önderliğini yapmıştır. Lister tanınmış bir kişiliktir. İç savaş döneminden beri Merkez Komite üyesi olmuş, 1947'den beri de Politik Büronun —daha sonra Yürütme Kurulu— bir üyesi olarak çalışmıştır.

² Bkz: *Mundo Obrero*, s. 19, 1966 ve *Nuestra Bandera* s. 53, 1967 baharı.

³ Bkz: Santiago Carillo'nun SBKP'nin 22. Kongresi üstüne raporu. *Problems of the Communist Movement*, Paris 1964, özellikle 52. ve 53. sayfalar.

⁴ *Nuestra Bandera*, s. 47-48, Şubat-Mart 1966, s. 16-18.

⁵ *Mundo Obrero*, s. 3, 1967 Aralık'ın ikinci yarısı, başmakalenin başlığı: «Hayır, Yoldaş Ardatovski», ve *Mundo Obrero* s. 4, 1968 Ocak'ın ilk yarısı, makale başlığı: «İSKP ile SBKP arasındaki Büyük Dostluk».

⁶ *Horizonte Espanol 1966* (Ruedo Iberico, Paris 1966) kitabının ikinci cildinde yayımlanan *Dos Concepciones de la «Via Espanola» al Socialismo* başlıklı denememizde o zaman Carillo'nun «toplumsal ve politik demokrasi» dediği bu «ekonomik ve politik demokrasi»nin bir eleştirisini yaptık.

⁷ Santiago Carillo: *Nuevos Enfoques a Problemas de Hoy*, Editions Sociales, Paris 1967, s. 199. «Günümüz Sorunlarına Yeni Bir Bakış»dan alıntılar *Problems of Socialism Today*, Lawrence and Wis-

ti - Franko mücadelesinin pratiği ve devrimci mücadelenin uluslararası düzeydeki pratik ve teorik gelişimi ile sıkı sıkıya bağlı bir tartışma olmalıdır. Tüm canalcı sorunlara hücum edilen bir tartışma: İspanyol kapitalizminin analizi ve İspanyol devrimi için bir stratejinin özenle işlenmesi, yeni tip bir devrimci partinin yaratılması; emperyalizmin ve gelişmiş kapitalist ülkeler ile «üçüncü dünya»daki devrimin sorunları; komünist bir toplumun inşası sorunları. Bir kelimeyle, şu tarihte evrede dünya devrimi/İspanyol devrimi sorunları.

İSKP'nin bugünkü yönetiminin bu tür bir yaklaşımı başlatma imkânına gelince: Bu konudaki kötümserliğimizi saklamıyoruz. Ancak mutlak olarak imkânsız olduğunu da söylemiyoruz. İspanyol Komünizminin şimdiki ideolojik ve politik krizinin tarihte bir benzeri yoktur ve sonucunun ne olacağı hakkında kimse kesin olarak kehanette bulunamaz. ■

hart, Londra 1970.

⁸ İSKP kendisini yukardan müttefik aramakla sınırlandırmıyor, kitle hareketlerini —işçi komisyonları çevresinde, üniversite içinde v.b.— örgütleyip ileri itmeye çalışıyor. Kendi taktik teorisine göre, kitle hareketinin baskısı yukardan yapılan anlaşmaları kolaylaştırır ve tersi. (Bu tartışılabilir bir görüş —eğer yukardan yapılan anlaşmalar «evrimciler»i kapsıyorsa.) Carillo'nun muhakeresine göre, tüm süreç ünlü «barışçıl ulusal grev»e doğru gelişmek zorundadır. Bunu İSKP 1959'dan beri ilan ediyor.

Bu mitik slogan, özellikle Carillo'nun Fransız Mayıs'ını kendi «ulusal grev»inin somut bir örneği olarak göstermesinden beri, son derece karışık gözükmektedir. Bu yüzden şu netleştirme yersiz olmayacaktır: Buradaki «ulusal» kelimesiyle kastedilen, «grev»in uygulayıcıları ve destekçileridir ve bu sosyo-politik kompozisyon işçilerden küçük-burjuvaziye ve «tekelci-olmayan» burjuvaziden evrimcilere kadar uzanan bir yelpazedir. Bunun, anti-kapitalist anlamının altını çizmeye bile gerek olmayan Fransız Mayıs'ıyla ortak nesi var? Nihayet, İSKP'nin «barışçıl yol» anlayışının silahsız —ya da, daha haklı görülebilir anlamıyla, iç savaşız— mücadele demek olduğunu da belirtmeliyiz. Kitleler şiddetin belli biçimleri dışlanmamaktadır. Ama kitlelerin bu şiddetiyle —örneğin, partinin hazırlığından her zaman söz ettiği politik genel grev ile— «evrimciler»le ittifakı nasıl bağdaştırabiliriz?

- ⁹ A.g.e., s. 140-158.
- ¹⁰ S. Alvarez: «Çekoslavya'da Yenileme», *Mundo Obrero* s. 11, Mayıs 1968.
- ¹¹ Santiago Carillo: *La Lucha Por el Socialismo Hoy, Nuestra Bandera'nın* Haziran 1968, 58. sayısına ek.
- ¹² Bkz: *Mundo Obrero* s. 22, Aralık 1968.
- ¹³ *Mundo Obrero* s. 16, Eylül 1968.
- ¹⁴ *Nuestra Bandera* s. 59, güz 1968. Tersini belirtmediğimiz sürece bundan sonraki bütün alıntılar bu metindendir.
- ¹⁵ İSKP delegasyonu konferans tarafından onaylanan belgeyi şartlı olarak imzaladı. Konferans belgelerinin Moskova'da yayımlanan resmî özetinde yer verilmeyen şart notunu İSKP yönetimi *Mundo Obrero'nun* 5 Temmuz 1969 tarihli sayısında yayımladı.
- ¹⁶ *Mundo Obrero* s. 3, 5 Şubat 1969 ve s. 17, 7 Ekim 1969.
- ¹⁷ *Nuestra Bandera* s. 61, Mart-Nisan 1969, sayfa 65.
- ¹⁸ 16 Kasım 1970 tarihli ABC başmakalesi.
- ¹⁹ *Mundo Obrero*, No: 3, 6 Şubat 1970.
- ²⁰ *Le Monde*, 28 Mart 1970.
- ²¹ *Mundo Obrero* s. 2, Ocak 1964.
- ²² *Nuevos Enfoques a Problemas de Hoy*, op, cit. s. 104, 106.
- ²³ *Mundo Obrero*, 20 Nisan 1970.
- ²⁴ *İspanya Komünist Partisi Militanlarına, tüm İspanyol Komünistlerine*. Eduardo Garcia, Agustin Gomez ve öbür 62 İSKP militanı tarafından imzalanan 15 Nisan 1970 tarihli belge.
- ²⁵ *Mundo Obrero* s. 22, Aralık 1968.
- ²⁶ *Mundo Obrero'nun* 7 Ekim 1969'da çıkan 17. sayısında yayımlanan Merkez Kurulu toplantı tebliğlerinden.
- ²⁷ Etkilenen kişiler şu açıklamayı yapmışlardır: «Her türlü yönetim etkinliğinden alındık, parti içinde yürüttüğümüz tüm hizmetlerden fiilen azledildik, çünkü genel sekreterin 1968 Ağustos'undaki konumuna muhalefet ettik. Eduardo Garcia genel sekreterin talebi üzerine ihraç edilme durumu karşısında Yürütme Kurulu'nda ve Sekreteryadaki görevlerinden istifa etmek zorunda kaldı. Mer-

kez Komite'nin saflarından 27 üyeli bir toplantıda 25 üyenin oyu ile alındık. Bu sayı, organın tam üye sayısının üçte birinden daha aza tekabül ediyor.» (Bkz: 1969 Ekim'inde yayımlanan Eduardo Garcia ve Agustin Gomez imzalı *A los Miembros del PCE* başlıklı manifesto).

²⁸ *Mundo Obrero* s. 17, 7 Ekim 1969.

²⁹ Bkz: 6 Mayıs 1970 tarihli ve *En Relacion con la Entrevista entre una Delegacion del PCUS y Otra de la Direccion del PCE* başlıklı teksir.

³⁰ *Mundo Obrero* s. 10, Mayıs 1970.

³¹ *Mundo Obrero* s. 13, 12 Temmuz 1970.

³² *Mundo Obrero* s. 15, 30 Eylül 1970.

³³ Atılan bu beş kişiden üçü (Lister, Uriarte ve Barzana) toplantıya katıldı. Öbür ikisi (Saiz ve Balaguer) katılmadı, çünkü —«Sovyet-yanlısı» grubun açıklamasına göre— İSKP yönetimi katılmalarını önledi. Garcia ve Gomez de bu beşe eklenmediğinde Merkez Komite'nin —ikisi Yürütme Kurulu'nda olan— yedi üyesi partiden atılmış oluyor.

³⁴ Yunan Komünist Partisi olayında, genel sekreter ile Politik Büronun çoğunluğu, sürgünde bulduklarından, Sovyet yanlıydı. Avusturya Komünist Partisi olayında, Sovyetler —mümkün her türlü aracı kullanarak— Merkez Kurulu'nda az bir çoğunluk sağlamayı becerdi ve Merkez Kurulu'nda ve Politik Büroda eleştirel konumlara sahip olan pek çok grup atıldı.

³⁵ Bkz: *La Crisis del Movimiento Comunista c. 1, Ruedo Iberico*, 1970.

³⁶ Örneğin, Sovyet-yanlısı gruba göre İSKP liderleri Sovyet liderleri hakkında şunları söylüyor: «Eski egemen sınıflar gibi yaşıyorlar», «yirmi yıllık sosyalizmi olan bir halkı kırmak istiyorlar» (Çek halkını kastederek), «yetersizler», «halka boyun eğdiriyorlar» (Sovyet halkını kastederek), sadece «uşaklar ve papağanlarla» uğraşmak istiyorlar, «SSCB'de demokrasiyi eziyorlar», «gelişmenin şimdiki düzeyine tekabül etmeyen yapıları ve üst yapıları koruyorlar» v.b. Bütün bu ve öbür referanslar Lister-Garcia-Gomez grubunun çeşitli belgelerinde, özellikle 6 Mayıs 1970 tarihli belgede yer almaktadır (bkz: 29. dipnot).